

KOSZTA LÁSZLÓ–PELYACH ISTVÁN

AETAS

Az 1980-as évek elején a szegedi egyetem történelem szakára felvett hallgatók színvonalas tanárképzésben részesültek. Az előadások többségén az ideológiai „fejtágítók” helyett komoly szakmai munka folyt. A nyitott, szabad gondolkodásra serkentő légkör különösen a speciális kollégiumokra és az ezekre épülő speciális képzésre volt jellemző. Az évtized közepére megszerveződött egy olyan hallgatói csoport, amely immár tudatosan készült a kutatói pályára. A színvonalas, de főképp a tanárképzésre súlypontosító oktatás mellett ugyanakkor ellaposodott, formálissá vált a tudományos diákköri munka. A kétévente megrendezésre kerülő országos konferenciákra épülő diákkör nem ösztönzött és nem is adott lehetőséget arra, hogy a kutatás iránt (is) érdeklődő hallgatók munkájukat megismertessék, illetve folyamatosan kapcsolatot tartsanak egymással. A működési zavarokkal küzdő diákkör mellett (helyett) spontánul azonos szakmai érdeklődésre és kölcsönös megbecsülésre épülő baráti társaságok szerveződtek. A megszülető első tudományos igényű dolgozatok megjelenítésére azonban alig volt lehetőség. Reménytelennek látszott akkortájt, hogy a Budapesten szerkesztett történettudományi folyóiratokban egy vidéki egyetemen tanuló diák dolgozata (akár recenziója) megjelenjen.

Ilyen előzmények után határozta el három szoros baráti és szakmai kapcsolatot tartó fiatal hallgató (*Bárdi Nándor, Bellavics István és Koszta László*) 1985 tavaszán, hogy egy önálló hallgatói tudományos folyóirat létrehozásával lehetne összefogni diáktársaik kutatómunkáját, egyben intézményes kereteket biztosítani az új eredmények publikálásának. A lehetőségeket számba véve tenni próbáltak azért, hogy kitörjenek a vidéki egyetemi tanulmányokkal járó korlátok közül és szélesebb körben is megismertessék munkáikat. Az új folyóirat engedélyeztetésének megkönnyítésére az 1970-es években rövid ideig működő szegedi történész diáklap, az *AETAS* nevét választották, s ehhez megnyerték az egykori lapban dolgozó, de azóta oktatóvá „öregedett” tanáraik támogatását is. Az új folyóirat nem országos tudományos diáklapként indult, hanem szerényen csak a szegedi egyetemen folyó történeztanárképzésre kívánt építeni. Az engedély is csak a *JATE BTK*-n belüli terjesztésre szólt. A házon belüli megjelenést azonban kezdettől fogva szűknek érezték az alapítók, mivel az *AETAS*-t kapcsolatteremtő fórumnak is szánták a különböző egyetemeken tanuló, egymásról alig valamit tudó, a kutatómunka iránt érdeklődő diáktársaik számára.

A folyóirat nagyon szerény keretek között indult. A 200 példányban megjelenő számok szinte manufakturális keretek között készültek, amelyhez a *JATE* adta az anyagi fedezetet. A szerkesztőket is meglepte az új lapot támogató érdeklődés, sőt az *AETAS* megalapítása más egyetemeken is hasonló lapok (Pécsen a *Krónika*, az *ELTE*-n a *Sic Itur ad Astra*) indítását ösztönözte.

Az első számokban megjelenő tanulmányok elsősorban a középkor és a 19–20. század fordulójának történetét vizsgálták, de jelen voltak ókori és kora újkori témák is. A szerzők többsége szegedi volt. A tanulmányok megjelenítése mellett a lap igyekezett konferenciák-

ról és vitaülésekről is tájékoztatót adni, így pl. (tudomásunk szerint) egyedülként összefoglalta a tízkötetes Magyarország története máig meg nem jelent második kötetének Intézeti vitáját. A kezdetektől jelen volt a *Történezpályák* c. rovat, amely a későbbi *Határainkon túl* c. rovatához hasonlóan elsősorban külföldön dolgozó magyar történészeket (*Jakó Zsigmond, Bogvay Tamás, Fábíán Ernő, Borbándi Gyula*) mutatott be. Az 1980-as évek végén jelentős változások következtek be a lap életében és irányvonalában. A *Soros Alapítvány* támogatását kihasználva egyre szebb külalakban és bővebb terjedelemben jelent meg az AETAS, másrészt a szerkesztőség sem tudta kivonni magát a rendszerváltoztatás hatása alól, így a régebbi korok visszaszorulásával a politikusabb és sok esetben még kényesebb 20. századi témák kerültek előtérbe.

Az alapító szerkesztőség azonban az eredeti céloknak megfelelően tudományos diáklapként szerette volna az AETAS-t fenntartani. A 80-as évtized végén mégsem volt – sajnos – olyan diákcsoport a szegedi egyetemen, amely az előző célt elfogadva szívügyének tekintette volna a lap továbbvitelét. Az alapítók, akik a diploma megszerzése után különböző módokon, de oktatóként mind a JATE bölcsészkarán maradtak, válaszüte elé kerültek. Vagy véglegesen veszni hagyják a lapot, vagy az eredeti célkitűzést megváltoztatva nem diáklapként, hanem történettudományi szakfolyóiratként viszik tovább azt. A döntést az érzelmi motivációkon túl az is megkönnyítette, hogy létrejött az AETAS körül egy fiatal kutatókból álló holdudvar, akik kötődtek a folyóirathoz, mivel első munkáikat e lap jelentette meg. Ez a kapcsolatrendszer pedig hosszú időre megalapozni látszott az AETAS színvonalát.

A változás együtt járt a lap célkitűzéseinek kitérítésével is. A szegedi történész tanszéknek megvolt a több évtizedes hagyományokkal rendelkező *Actá*-juk, így az új AETAS nem definiálhatta magát ezen tanszék kiadványaként, hanem egy vidéken szerkesztett, de országos folyóirattá kellett válnia. Ez pedig azzal a kihívással járt, hogy fel kellett zárkóznia a *Századok* és a *Történelmi Szemle* mellé. A feladat felvállalása megkívánta a szerkesztőség kibővítését is. Az új szerkesztőség továbbra is a szegedi felsőoktatási intézményekben dolgozó fiatal kutatókból került ki, de már az egyetemről független, önálló egyesületként működött és működik. Ez az önállóság megkönnyíti a szerkesztőség munkáját, de az intézményi háttér hiánya többletmunkák felvállalását követeli meg. A szerkesztőségnek ugyanis nemcsak „szerkeszteni” kell a lapot, de megteremteni annak anyagi háttérét s egyben menedzselni is azt. Évről évre az alapítványok kuratóriumainak döntésén múlik az AETAS jövője. A lap eddigi főbb támogatói a *Soros Alapítvány*, a *Magyar Kulturális Alap*, a *József Attila Alapítvány*, a *Fund for Central and East European Book Projects*, a *Délmagyarország Könyv- és Lapkiadó Kft.*, a *Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány*, *Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata* és a szegedi *József Attila Tudományegyetem Közművelődési Bizottsága*. Az anyagi háttér megteremtése mellett a szerkesztőség szervezi a lap terjesztését is. Az egyéni előfizetők mellett egyre több budapesti és vidéki nagyváros könyvesboltjába jut el az AETAS, s a kapcsolatok kiépítésében fontos szerepet töltenek be azok a hallgatók, akik az egyetemről kikerülve viszik magukkal a lap jó hírét.

Jelentős változást eredményezett a lap életében a 90-es évek elején a számítógépes szerkesztésre történő áttérés, 1997 elején pedig az, hogy a történész szakfolyóiratok közül elsőként olvasható az *Internet* hálózatán is.

A lap szerkesztési elvei közül első perctől kezdve állandósult a tematikusság. Minden számot valamilyen történelmi korszak egy adott problémakörének vizsgálata határoz meg. A szerkesztőség természetesen lehetőség szerint olyan témaköröket jelöl meg, amelyek újak, s alkalmat nyújtanak egyes kérdések új szempontú tudományos vizsgálatára. A *Tanulmányok* rovatához szervesen kapcsolódik a *Múltidéző*, amelyben kiadatlan dokumentumokat, forrásokat teszünk közzé. A lap hagyományos rovata a *Határainkon túl*, melyben többnyire nem Magyarországon élő történészeket mutatunk be egy interjú keretében, közöljük válogatott vagy teljes bibliográfiájukat s egy friss tanulmányukat. Így bemutatásra került már többek között

Csetri Elek, Imreh István, Vermes Gábor, Adriányi Gábor, Bak János, Deák István, Jean Bérenger, Dávid W. Noble, Dávid F. Good, James Ross Sweeney, Vajay Szabolcs. A tematikus szerkesztési elv alkalmazása szükségessé tette egy olyan rovat megszervezését, amelyben a szerkesztőséghez eljuttatott színvonalas, tudományos eredményekben gazdag, de a tematikába nem illő tanulmányokat is megjelentethetjük, s ez a *Kitekintés*. Új rovatunk az *Elmélet és módszer*, melyben a történetírás elméleti s módszertani kérdésein kívül foglalkozni kívánunk az egyes történetírói iskolákkal és irányzatokkal is. A szerkesztőség teret ad olyan, még be nem fejezett kutatásokra alapozott munkáknak is, melyek csak részeredményeket tartalmaznak, de így is figyelemre méltóak, jelzik egy folyamatban lévő feltárómunka állomásait. Ezen dolgozatokat a *Műhely* c. rovatban tesszük közzé.

1996-ban az AETAS 10 éves lett. Ebből az alkalomból elkészült a lap teljes bibliográfiája, mely önálló kis füzetben a közeljövőben jelenik meg. A következőkben ezért nem adunk teljes bibliográfiát, csak egyes számok tartalomjegyzékével ismertetjük meg az Olvasót.

1991/3–4. szám

Tanulmányok

Kristó Gyula: Orientációs irányok a Kárpát-medencében az ezredforduló táján

Solymosi László: Árpád-kori okleveleink grafikus szimbólumai

Kosztá László: A pozsegai káptalan tagjai a XIV. század közepéig

Marie-Madeleine de Pourquery: A plébánia és a városi környezet

Stanislaw Sroka: Fehér Ulászló herceg, a pannonhalmi bencés apátság kormányzója (1377–1379)

Lele József: Erdély a tizenöt éves háborúban és a Porta

1993/1. szám

Tanulmányok

Zsoldos Attila: Adalékok a magyar koronázási palást eszmetörténeti hátteréhez

Horváth Emőke: A nyugati gót történetírás emlékei. (Isidorus Hispalensis és Johannes Biclarensis történeti művei)

Stanislaw Szczur: Az 1335. évi visegrádi találkozó

Stanislaw Sroka: Egy recept a középkorból

Rasztik Tibor: Kovácmunka a késő középkori ónodi várban

Kitekintés

Kosztá László: Középkori magyar egyházra vonatkozó történeti kutatások az utóbbi évtizedekben

1994/3. szám

Tanulmányok

John Komlos: Az antropometrikus történetírás jelentőségéről

Scott M. Eddie: Cluster-analízis a földbirtok-szerkezet vizsgálatában. Porosz és magyar példák a 19. század végéről

Gerhard Melinz–Susan Zimmermann: A szegényügy „szerves” fejlődése vagy radikális szociális reform? Kommunális közjótékonyosság Budapesten és Bécsben (1873–1914)

John C. Swanson: Otto Bauer külpolitikája és a Magyar Tanácsköztársaság

Műhely

Halmos Károly: Magyarországi polgárosodás. Tallózás az 1988 és 1992 közötti történeti irodalomban

1995/3. szám**Tanulmányok**

Filippov Szergej: „Támaszt az egek Istene birodalmat, mely soha örökké meg nem romol”.

Történelembölcseleti elképzelések a 15–17. századi Oroszországban

Kiril Petkov: A Korona elleni lázadóktól a fideli nostri Bulgariig. Az ortodox balkáni népekről alkotott kép Közép-Kelet Európában (1354–1572)

F. Font Márta: Magyar–oroszl politikai kapcsolatok a 12. században (1118–1199)

Makai János: A Szuzdali Fejedelemség külpolitikája a 12. század 30–50-es éveiben

Pósán László: A „porosz” népnév tartalmi változásai a középkorban

Sulyok Hedvig: Kis (II.) Károly latin vitézeiről

Ryszard Grzesik: Adelhaid, az állítólagos lengyel hercegnő a magyar trónon

Forrásközlés

Filofej szerzetes: Levél a rossz napokról és órákról

1995/4. szám**Tanulmányok**

Robert J. W. Evans: Magyarország a Habsburg-monarchiában 1840 és 1867 között

Deák Ágnes: Társadalmi ellenállási stratégiák Magyarországon az abszolutista kormányzat ellen 1851–1852-ben

Benedek Gábor: Ciszlajtániai tisztviselők a neoabszolutizmuskori Magyarországon

Elmélet és módszer

Bódy Zsombor–Czoch Gábor–Sonkoly Gábor: Paradigmaváltás a francia társadalomtörténetírásban

Bernard Lepetit: Építészlet, földrajz, történelem: a lépték használatai

1996/1. szám**Tanulmányok**

Rácz Margit: Puritanizmus és amerikai identitás. A puritán történet(írás) átértékelése napjainkban

Varrá Gabriella: A komikus néger sztereotípiák két népszerű változata a 19. század eleji minstrel dalokban

Glant Tibor: Az amerikai sajtó Magyarország-képe az első világháború idején

Velich Andrea: Idegenek Londonban a 15–16. század fordulóján

Műhely

Annus Irén: A mormonok és szabaddóművesek rövid kapcsolata az Egyesült Államokban a 19. század közepén

Elmélet és módszer

Magyarics Tamás: Klió és/vagy Kalliopé? A posztmodern amerikai történetírás néhány kérdése

Hayden White: A narrativitás szerepe a valóság reprezentációjában